

УДК 378.22: 378.1: 330.1

**КОМПОНЕНТИ СТРУКТУРИ ПІДГОТОВЛЕНOSTI
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ
ДО ПРОЕКТУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ СИСТЕМ**

Л. В. Лебедик

**COMPONENTS OF THE PREPAREDNESS OF HIGH SCHOOL
TEACHERS STRUCTURE FOR THE DIDACTIC SYSTEMS DESIGN**

L. V. Lebedyk

Професійна підготовленість майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, на думку автора, займає провідне місце в ієрархії якостей магістра як викладача. Виділено три основних компоненти у структурі зазначеної підготовленості: діяльнісний, когнітивний і особистісний. Діяльнісний компонент складає система педагогічних умінь, об'єднаних у декілька груп: організаторські, комунікативні, дидактичні, пізнавальні, проєктувальні. Когнітивний компонент є сукупністю науково-теоретичних знань про педагогічну діяльність взагалі і про проектування дидактичних систем зокрема. Рівень розвитку когнітивного компонента визначається повнотою, глибиною, системністю знань у сфері проектування дидактичних систем. Когнітивний компонент складають два блоки знань: 1) знання педагогіки, методичні знання і знання суміжних гуманітарних дисциплін, 2) спеціальні знання дисципліни викладання і суміжних з нею дисциплін. Особистісний компонент визначає сформованість таких важливих для майбутнього викладача вищої школи якостей і властивостей, як креативність, ініціативність, націленість на співробітництво, упевненість у собі, схильність до самоаналізу, здатність до імпровізації, передбачення, ініціативної, критичної й інноваційної рефлексії і прогнозування результатів своєї діяльності, творчої уяви, а також професійно значимих якостей.

Зроблено висновок, що запропонована структура педагогічної підготовленості магістрів дозволяє визначити зміст основних її компонентів (що діагностувати) та шляхи її оцінювання (як діагностувати). Таке гіпотетичне уявлення про структуру підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем дозволить цілеспрямовано впливати на зростання рівнів цієї підготовленості, об'єктивно вимірювати зміни за допомогою методів математичної статистики.

Ключові слова: проектування, дидактична система, компонент, структура, підготовленість, майбутній викладач вищої школи, проектування дидактичних систем.

According to the author, the professional preparedness of future high school teachers for the didactic systems design occupies a leading position in the master's hierarchy as a teacher. The author asserts that the masters as a future teacher must know their case perfectly, apply

the most effective methods and ways of teaching and designing didactic systems. Three main components are distinguished in the structure of the preparedness of high school teachers for the design of didactic systems: active, cognitive and personal. Active component is a system of pedagogical skills, grouped into several groups: organizational, communicative, didactic, cognitive, and design. The cognitive component is a combination of scientific and theoretical knowledge about pedagogical activity in general and the design of didactic systems in particular. The level of development of the cognitive component is determined by the completeness, depth, and systematic knowledge of didactic systems design. The cognitive component consists of two blocks of knowledge: 1) knowledge of pedagogy, methodological knowledge and knowledge of adjacent humanities disciplines; 2) special knowledge of the discipline of teaching and related disciplines. The personal component determines the formation of such important qualities and properties as the future teacher of higher education, such as creativity, initiative, co-operation, self-confidence, propensity for self-examination, ability to improvise, prediction, initiative, critical and innovative reflection and prediction of the results of its activities, creative imagination, as well as professionally significant qualities.

It is concluded that the proposed model allows to determine the content of the main components in the investigated structure (to diagnose) and ways of its evaluation (how to diagnose). Such a hypothetical idea about the structure of the preparedness of future high school teachers to the design of didactic systems will purposefully influence the growth of its levels, objectively measure changes using methods of mathematical statistics.

Key words: designing, didactic system, component, structure, preparedness, future teacher of higher education, design of didactic systems.

Постановка проблеми. Проблема підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури до проектування дидактичних систем має важливе суспільно-політичне, економічне, соціальне та наукове значення. Нині проектування, впровадження й аналіз функцій дидактичних систем підготовки фахівців вже вважається, зважаючи на їх важливість, предметом вивчення професійної педагогіки.

Практика закладів вищої освіти в Україні потребує теоретичного вирішення проблеми підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, адже має здійснитися перехід системи вищої освіти з одного стану в інший, що й є предметом проектування. Перед педагогічною теорією постали завдання виявлення компонентів структури підготовленості викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем і вироблення концепцій, технологій і механізмів, що дадуть змогу здійснити означений перехід.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми, показав, що дослідження структури професійної підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування власних дидактичних систем можуть базуватися на теоретико-методологічних працях з дидактики професійної освіти С. Гончаренка, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, П. Юцявічене та ін.; працях з проектування

систем педагогічної підготовки фахівців В. Козакова і Д. Дзвінчука (2003), Т. Подобєдової (2006), Т. Поясок (2011, 2014), Г. Романової (2009а, 2009б, 2010а-d, 2011, 2014, 2015), В. Стрельнікова (2004, 2005, 2006а, 2006б, 2007, 2008, 2009, 2010, 2012, 2013а, 2013б, 2017), К. Юр'євої та О. Тіщенко (2017) та ін.

Однак поза увагою дослідників залишаються питання вдосконалення підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем взагалі і виявлення компонентів її структури зокрема.

Зважаючи на це, **метою** даної статті став аналіз основних компонентів структури професійної підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем у контексті компетентнісного підходу.

Завданнями дослідження стали: по-перше, виокремити професійні функції викладача вищої школи, виконання яких вимагає наявності підготовленості магістрів до проектування дидактичних систем; по-друге, на основі аналізу досліджень у руслі компетентнісного підходу виявити основні компоненти у структурі підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем.

Розпочнемо виклад **суті й результатів** нашого теоретичного дослідження з першого його завдання – виокремлення, на основі аналізу існуючих досліджень у руслі компетентнісного підходу, функцій магістра як викладача, необхідних для проектування власної дидактичної системи. У загальному розумінні функція (від лат. *functio* – виконання, звершення) – діяльність, обов'язок, робота; призначення (Скопненко і Цимбалюк (Ред.), 2006, с. 727). Функції викладача вищої школи, які, на наш погляд, найбільше вимагають від магістрів підготовленості до проектування дидактичних систем:

1) інформаційно-комунікативна – пов'язана зі створенням необхідного інформаційного потоку у процесі взаємин, обумовлює розвиток соціально значимих зв'язків у колективі, включає вміння чітко і ясно викладати думки, підтримувати бесіду, передавати раціональну і емоційну інформацію;

2) аналітико-конструктивна – забезпечує оволодіння знаннями, необхідними для виконання даного виду діяльності, здатність оцінювати обстановку, приймати рішення, аналізувати працю і її результати, здатність планувати працю і її результати, складає основу системності всіх заходів;

3) регулююча діяльність – передбачає організацію виконання управлінських рішень, забезпечує корекцію праці, полягає у створенні педагогічних умов, які стимулюють до продуктивного виконання обов’язків і соціально-ціннісних функцій у колективі;

4) розвиваюча – полягає в активному впливі на процес розвитку і саморозвитку у вихованців соціально-ціннісних характеристик, а також продуктивну реалізацію у трудовій діяльності їхнього творчого потенціалу;

5) виховна – полягає у прогнозуванні, попередженні і ліквідації небажаних проявів поведінки, педагогічному попередженні відхилень у поведінці, подоланні і ліквідації негативних якостей і рис (Лебедик, 2011, с. 50-51; Стрельніков, 2006, 2012).

Система функцій дала змогу із багатоманітних знань про педагогічні структури, які є в науці, виділити ті, які є найбільш необхідні для проектування дидактичних систем. Структуру (лат. *structura* – побудова, розміщення, від *struo* – будує, зводжу) розглядаємо як внутрішню будову підготовленості викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем як чогось цілого, певний взаємозв’язок її складових частин (Скопненко, с. 641).

Щодо *другого завдання* дослідження – виявлення основних компонентів у структурі підготовленості викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем – зазначимо, що розглядаємо її в єдності трьох компонентів: діяльнісного, когнітивного і особистісного (Лебедик, 2011, с. 60; Стрельніков, 2006b).

Становлення кожного компонента пов’язане з формуванням його характеристик і властивостей як частини системи. Розвиток діяльнісного компонента сприяє реалізації інформаційно-комунікативної, регулюючої діяльності, розвиваючої і виховної функцій; розвиток когнітивного компонента спрямований на реалізацію аналітико-конструктивної і виховної функцій; розвиток особистісного компонента сприяє реалізації практично всіх функцій викладачів вищої школи щодо проектування дидактичних систем.

Діяльнісний компонент складає система педагогічних умінь (знань у дії (Кузьміна, 1980)), інтегрованих у декілька груп (Лебедик, 2011, с. 63-64; Стрельніков, 2006b; Стрельніков, 2007):

– організаторські – вміння розподіляти завдання, мотивувати свою діяльність і інших, інструктувати студентів, координувати їхню діяльність, співпрацювати в навчальному процесі, здійснювати рефлексію;

– комунікативні – вміння налагоджувати позитивні взаємини зі студентами й колегами на основі доброзичливості, привітності, поваги; вміння заохочувати полеміку, різноманітність суджень, виховувати у студентів культуру полемічного спілкування, аргументовано відстоювати високі духовні цінності, володіти ораторським мистецтвом у бесідах, дискусіях зі студентами; володіння прийомами, що сприяють взаємодії, спілкуванню з ними – мобілізуючий вплив, демократичний стиль спілкування, гумор, уміння слухати студента, здійснювати емоційно-вольовий вплив на нього. До цієї групи відносимо мовні (правильна артикуляція, дикція, багатство усної мови), експресивні (вміння через міміку, жест, тон спілкування тощо висловлювати емоції, стани, ставлення, володіння педагогічною технікою);

– дидактичні – вміння перетворювати наукову інформацію у навчальний матеріал, пробуджувати інтерес до дисципліни, розвивати творчу активність студентів у процесі навчання; пізнавальні – уміння засвоювати та поповнювати знання, зокрема вивчати особливості особистостей студентів і студентського колективу, вивчати чинники, що впливають на хід навчального процесу;

– проектувальні – вміння проектувати елементи дидактичної системи: зміст навчального та додаткового матеріалу, засоби, форми і методи формування професійної свідомості студентів відповідно до їхніх індивідуальних особливостей; передбачати можливу реакцію студентів на педагогічний вплив.

Організаторські вміння передбачають наявність у магістранта мотивів, цілей, потреб у навчанні, удосконаленні, самовихованні, саморозвитку, ціннісних установок актуалізації у професійній діяльності, інтересу до педагогічної діяльності, що стимулює творчий прояв особистості в оволодінні ефективними способами організації педагогічної діяльності і взаємодії (Лебедик, 2011, с. 64).

Мотивація розглядається як готовність студента наполегливо домагатися досягнення навчальної мети, яку студент сприймає як обов'язкову. Обсяг, якість, засвоєння знань і вмінь багато в чому визначаються мотивацією (Стрельников, 2006b, с. 167).

До організаторських умінь, які складають діяльнісний компонент у структурі підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, відносимо і здатність до *рефлексії*, яка визначає рівень розвитку самооцінки, розуміння власної значимості в колективі, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе і самореалізації у спілкуванні. Рефлексія проявляється: у предметних діях студента – як уміння навчатися новим діям; у спілкуванні – як уміння бачити відмінності точок зору; у самосвідомості – як інтерес змінювати себе, тобто виходити за межі власних знань і вмінь (Стрельніков, 2006b, с. 218).

Діяльнісний компонент виявляється також у *комунікативних уміннях* – встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями колег, обирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, оволодівати засобами вербального і невербального спілкування.

Ми вважаємо, що проектувальна діяльність майбутнього викладача вищої школи передбачає ще й такі комунікативні вміння, як: проводити ділові зустрічі, переговори, бесіди; проводити ділові наради; володіти діловим етикетом і культурою мови (ділова риторика, грамотність мови); слухати; консультувати, обговорювати бізнес-плани, програми; брати участь у створенні спільних проектів; виступати зі звітами, доповідями на виробничих нарадах, наукових конференціях, корпоративному навчанні тощо (Лебедик, 2011, с. 66).

Дидактичні (або методичні) вміння у діяльнісному компоненті структури підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем представлені уміннями: виховувати відповідальне ставлення до людини і суспільства, ставити у центрі уваги людину, утверджувати її як найвищу соціальну цінність; формувати основні світоглядні поняття, систему професійних знань; виявляти джерела сучасної цивілізації – ринкової економіки, демократичних порядків, прав і свобод особистості, віротерпимості; дозувати навчальну інформацію за обсягом (факти, теорії), часом, ступенем складності та визначати педагогічну доцільність її введення до навчального заняття (лекції, семінару) відповідно до змісту навчального матеріалу; застосовувати різні форми та прийоми перевірки й оцінювання знань студентів на всіх етапах заняття; аналізувати відповіді студентів за критеріями: глибина, повнота, логіка, мовна культура; розробляти необхідне навчально-методичне забезпечення занять: структурно-логічні схеми, наочні посібники, схеми,

підтографи тощо; розробляти альтернативні навчальні програми, створювати власну методичну систему вивчення фахових дисциплін; вести науково-методичну роботу; здійснювати міжкурсові, міжпредметні зв'язки (Лебедик, 2011, с. 66-67).

Проектувальні вміння у діяльнісному компоненті структури підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем доповнюють діагностичні і прогностичні вміння: 1) оцінювати реальний стан навченості студентів; 2) здійснювати до них індивідуальний та диференційований підхід; 3) накреслювати перспективу їхнього подальшого руху; 4) педагогічно точно визначати і формулювати завдання виховання громадянської та національної свідомості студентів, враховуючи при цьому рівень їхнього духовного розвитку, вікові та індивідуальні особливості; 5) проектувати систему знань, світогляду студентів; 6) передбачати можливі труднощі процесу формування фахової свідомості студентів, визначати способи їх ліквідації; прогнозувати результати цього процесу (Лебедик, 2017; 2016, с. 67).

До вмінь магістра як діагноста і вихователя відносимо вміння: 1) оцінити стан вихованості студентів; 2) проектувати виховну роботу на основі індивідуального та диференційованого підходів; 3) проникати у внутрішній світ особистості студента (Лебедик, 2011, с. 67; Стрельников, 2006а; 2006б; 2007).

Крім названих вмінь виділимо ще: 1) інтегральні вміння – оцінювати результативність та ефективність спроектованої дидактичної системи; 2) дослідницькі вміння – формулювати у вигляді наукової проблеми гостро актуальні завдання практики, проводити експеримент щодо проектування власної дидактичної системи, аналізувати його результати (Лебедик, 2011, с. 67).

Когнітивний компонент є сукупністю науково-теоретичних знань про педагогічну діяльність взагалі і про проектування дидактичних систем зокрема. Рівень розвитку когнітивного компонента визначається повнотою, глибиною, системністю знань у сфері проектування дидактичних систем.

Знання в широкому розумінні слова – продукт і результат процесу пізнання дійсності, адекватне її відображення у вигляді уявлень, понять, суджень, теорій. Знання у вузькому розумінні слова – понятійно-фактична складова навчального матеріалу, до якої належать конкретні взаємозв'язані факти, закономірності, теоретичні узагальнення, терміни, а також знання

про способи дії. Лише теоретичних знань недостатньо викладачеві для успішного викладання навчального предмета за сучасними вимогами, якщо у нього не сформовані стійкі уміння та навички діяльності.

Когнітивний компонент професійної підготовленості викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем складають два блоки знань: по-перше, знання педагогіки, методичні знання і знання суміжних гуманітарних дисциплін (філософії, психології, соціології, культурології тощо); по-друге, спеціальні знання дисципліни викладання і суміжних з нею дисциплін.

До першого блоку «Загальні педагогічні і методичні знання» майбутнього викладача вищої школи відносимо, окрім методологічних знань стосовно процесу навчання та виховання (філософських, психологічних, соціологічних, культурологічних тощо), такі основні педагогічні знання: сучасного стану педагогічних наук і передового викладацького досвіду; мети і завдань педагогічної діяльності; володіння видами діяльності викладача – навчальна, виховна, організаційна, консультаційна, самоосвітня та ін.; особливостей учасників освітньої діяльності, етапів її здійснення; технологій навчання; об'єкта та способів навчальної діяльності (кого і як вчити); вимог до здійснення педагогічного самоаналізу; завдань і способів педагогічного спілкування, прийомів взаємодії зі студентами; етапів і рівнів спілкування; політики держави у галузі освіти; мети, завдань, змісту, засобів і прийомів навчання та виховання студентів у процесі викладання навчального предмету; психологічних особливостей розвитку студентів, психології засвоєння професійних понять, правил, формул тощо; технології самоосвіти.

Цей блок складають такі методичні знання: типових навчальних програм фахових дисциплін та їх дидактичних компонентів; чинників та закономірностей їх вивчення; мети, змісту навчання, його структури, передбачуваних результатів; сучасних організаційних форм вивчення навчальних дисциплін, їх типів, структури та особливостей методики; шляхів формування системи фахових знань студентів, розвитку їх професійного мислення, професійної культури та громадянської свідомості й самосвідомості; методів та прийомів навчання цій дисципліні; формування професійних уявлень, закріплення, осмислення, структурування професійного матеріалу (процесів, явищ, понять), перетворення знань студентів про способи критичного пізнання в інструмент їх діяльності (проблемний, дослідницький, частково-

пошуковий методи), проектування інформаційних продуктів, організація роботи студентів з різними джерелами навчальної інформації: письмовими (підручник, документ, періодика), наочною (карти, схеми, малюнки, технічні засоби навчання); сучасних наукових підходів; способів формування цілісної картини світу студентів; прийомів навчання студентів використанню фахових знань у подальшому житті.

Другий блок когнітивного компоненту у структурі підготовленості майбутнього викладача вищої школи до проектування дидактичних систем становлять спеціальні знання дисципліни викладання і суміжних з нею дисциплін, серед яких виокремлюємо: основні напрями розвитку даної науки, нові факти та теорії, підходи до їх вивчення; загальні принципи науки – системність, причинно-наслідковий підхід; дискусійні питання науки; принципи і методи пізнання; методологічний, категорійний (понятійний) апарат фахових та суміжних дисциплін; шляхи інтеграції змісту суміжних галузей знань як умови формування професійної свідомості; альтернативні підходи до вивчення основних тенденцій досліджуваних процесів; знання сучасних проблем джерелознавства тощо.

Особистісний компонент визначає сформованість таких важливих для майбутнього викладача вищої школи *якостей і властивостей*, як креативність, ініціативність, націленість на співробітництво, упевненість у собі, схильність до самоаналізу, здатність до імпровізації, передбачення, ініціативної, критичної й інноваційної рефлексії і прогнозування результатів своєї діяльності, творчої уяви, а також професійно значимих якостей (Лебедик, 2011, с. 67-68; Стрельников, 2006b]. Під рефлексією (від лат. *reflexio* – вигин, відображення) розуміємо осмислення людиною власних дій і їхніх законів, діяльність самопізнання, що розкриває специфіку духовного світу людини (Скопненко, 2006, с. 587).

Підготовленість майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем у особистісному компоненті визначають якості, пов'язані зі ставленням до праці (працелюбність, уважне ставлення до обов'язків, творчий підхід у роботі); якості, що характеризують загальний стиль поведінки і діяльності (дисциплінованість, самостійність, дотримання слова, авторитетність, енергійність); якості інтелекту і креативності (гнучкість, передбачливість, широта розумового кругозору, дивергентне мислення тощо) (Стрельников, 2012; 2006b, с. 159-160].

Такою є ідеальна структура підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем. Відсутність або

недостатня сформованість хоча б одного з цих компонентів здійснює суттєвий вплив на рівень компетентності. Дана модель структури підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем буде надалі конкретизована нами в діагностичній програмі вивчення рівнів такої підготовленості.

Загальним висновком з даного дослідження може бути констатація того, що запропонована структура дозволяє визначити зміст основних компонентів підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем (що діагностувати) та шляхи її оцінювання (як діагностувати). Таке уявлення про структуру цієї підготовленості дасть можливість зіставити вимоги до професії – педагогічні і спеціальні знання й уміння; побачити об'єктивно необхідні для виконання професійних функцій знання та вміння. Це сприятиме більш об'єктивній експертній оцінці та самооцінці підготовленості залучених до експерименту майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем, а також цілеспрямованому впливові на формування в них цієї якості. Таке гіпотетичне уявлення про структуру підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем дозволить цілеспрямовано впливати на зростання рівнів цієї підготовленості, об'єктивно вимірювати зміни за допомогою методів математичної статистики.

Уточнення найефективніших шляхів розвитку підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем визначає **перспективи подальших досліджень**.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Козаков, В. А., Дзвінчук, Д. І. (2003). *Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах: Методологія та практика*. Київ: ЗАТ "Нічлава".
- Кузьміна, Н. В. (1980). *Методы системного педагогического исследования*. Ленинград : Изд-во ЛГУ.
- Лебедик Л. В. (2017). Критерії готовності майбутнього викладача до проектування дидактичних систем. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. "Педагогічні науки"*, 69, 69-73.
- Лебедик, Л. В. (2011). *Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах*. Полтава: РВВ ПУЕТ.
- Лебедик, Л. В. (2015). Підготовка викладача вищої школи до проектування дидактичних систем на основі культурологічного підходу. *Імідж сучасного педагога*, 10, 14-18.
- Подобєдова, Т. Ю. (2005). *Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування* (дис. ... канд. пед. наук). Луганськ: Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка.
- Поясок, Т. Б. (2014). Акмеологічні технології у підготовці майбутніх економістів до професійної взаємодії. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 24, 102-107. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_2014_24_19.
- Поясок, Т. Б. (2011). *Психолого-педагогічна підготовка фахівців виробничої сфери (на прикладі напрямку підготовки "Економіка і підприємництво")*. Кременчук: ПП Щербатих О. В.
- Романова, Г. М. (2010). Андрагогічний контекст підготовки майбутніх викладачів економіки до проектування навчальних технологій. *Педагогічний процес : теорія і практика*, 3(II), 115-123.
- Романова, Г. (2009). Вимірювання рівнів готовності викладачів до проектування навчальних технологій. *Людинознавчі студії*, 19, 56-69.
- Романова, Г. (2010). Дидактичне проектування як напрям психолого-педагогічної підготовки викладачів ВНЗ. *Вісник національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка*, 1(28), 219-223.
- Романова, Г. (2010). Дидактичні умови підготовки майбутніх викладачів економіки до проектування навчальних технологій. *Вища освіта України. Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"*, VI(24), 456-465.
- Романова, Г. М. (2010). Концепція та модель підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій. *Вища освіта України. Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"*, II(27), 365-372.
- Романова, Г. М. (2009). Підготовка викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій. Київ : КНЕУ.
- Романова, Г. М. (2015). Проектування особистісно-розвивальних технологій навчання майбутніх кваліфікованих робітників. У *Концептуальні засади професійного*

Лебедик Л. В. Компоненти структури підготовленості майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем

розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів (с. 225-234). Київ : НТУ.

- Романова, Г. М. (2014). Проектування технологій професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. *Професійно-технічна освіта: науково-методичний журнал*, 1(62), 47-64.
- Романова, Г. М. (2011). Суб'єктно-продуктивний підхід у підготовці викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 59, 93-97.
- Скопненко, О. І., Цимбалюк, Т. В. (Ред.) (2006). Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тисяч слів і словосполучень. К. : Довіра.
- Стрельніков, В. Ю. (2013). А. С. Макаренко – основоположник теорії проектування дидактичних систем. У В. М. Гриньова (ред.). *Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. "Педагогіка А. С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі", присвяченій 125-й річниці з дня народження А. С. Макаренка (м. Полтава, 12–14 березня 2013 р.)* (с. 163-165). Полтава, ПНПУ.
- Стрельніков, В. Ю. (2008). Концепція проектування дидактичної системи. *Імідж сучасного педагога*, 7-8, 11-15.
- Стрельніков, В. Ю. (2012). Модель професійної компетентності викладача вищої школи. *Наукові записки ПОІППО: Моделі ключових та професійних компетентностей педагогічного працівника*, 2, 25-33.
- Стрельніков, В. Ю. (2017). Особливості побудови курсів підготовки викладачів до проектування системи дистанційного навчання. У *Дистанційна освіта: забезпечення доступності та неперервної освіти впродовж життя (E-Learning and University Education – 2017) : матеріали XLII Міжнародної науково-методичної конференції (м. Полтава, 9–10 лютого 2017 року)* (с. 230-232). Полтава : ПУЕТ.
- Стрельніков, В. (2006). Підготовка викладачів до проектування дидактичних систем. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2, 9-23.
- Стрельніков, В. (2009). Підготовка викладачів до проектування системи інтенсивного навчання. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 25(1), 40-47.
- Стрельніков, В. Ю. (2004). *Проектування дидактичної системи навчального закладу згідно вимог Болонського процесу. Навчально-методичний посібник для слухачів курсів*. Полтава: РВВ ПУСКУ.
- Стрельніков, В. Ю. (2010). Проектування дидактичної системи підготовки фахівців на засадах Болонського процесу. *Вища освіта України. Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"*, V(23), 291-297.
- Стрельніков, В. Ю. (2005). Проектування дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки на основі міжнародних стандартів ISO 9001. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г.Короленка. Серія "Педагогічні науки"*, 7(46), 228-238.
- Стрельніков, В. Ю. (2006). *Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки. Монографія*. Полтава: РВЦ ПУСКУ.

- Стрельніков, В. Ю. (2013). Розвиток започаткованої А. С. Макаренком теорії проектування дидактичних систем. *Витоки педагогічної майстерності*, 12, 300-305.
- Стрельніков, В. Ю. (2007). *Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки* (автореф. дис. ... д-ра. пед. наук). Київ : Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України.
- Юр'єва, К. А., Тіщенко, О. М. (2014). Компетенція, компетентність, міжкультурна компетентність учителя: сутність і зміст. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 42, 169-182. <http://oaji.net/articles/2014/982-1414764151.pdf>

REFERENCES

- Kozakov, V. A., Dzvinchuk, D. I. (2003). *Psykhologo-pedahohichna pidhotovka fakhivtsiv u nepedahohichnykh universytetakh: Metodolohiia ta praktyka* [Psychological-pedagogical training of specialists in non-pedagogical universities: Methodology and practice]. Kyiv: ZAT "Nchlava". [in Ukrainian]
- Kuz'mina, N. V. (1980). *Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniia* [Methods of systematic pedagogical research]. Leningrad : Izdatel'stvo LGU.
- Lebedyk, L. V. (2017). Kryterii hotovnosti maibutnoho vykladacha do proektuvannia dydaktychnykh system. *Zbirnyk naukovykh prats Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka. "Pedahohichni nauky"* [Criteria of the future teacher's readiness for the design of didactic systems. *Collection of scientific works of Poltava State Pedagogical University named after V. G. Korolenko. "Pedagogical Sciences"*], 69, 69-73. [in Ukrainian]
- Lebedyk, L. V. (2011). *Pedahohichna pidhotovka mahistriv u vyshchyykh ekonomichnykh navchalnykh zakladakh* [Pedagogical training of masters in higher educational institutions]. Poltava: RVV PUET. [in Ukrainian]
- Lebedyk, L. V. (2015). Pidhotovka vykladacha vyshchoi shkoly do proektuvannia dydaktychnykh system na osnovi kulturolohichnoho pidkhodu. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [Preparation of a teacher of higher education for the design of didactic systems based on a cultural approach. *The image of a modern educator*], 10, 14-18. [in Ukrainian]
- Podobiedova, T. Yu. (2005). *Pidhotovka maibutnykh vchyteliv humanitarnoho profiliiu do pedahohichnoho proektuvannia* (dys. ... kand. ped. nauk) [Training of future teachers of humanities for pedagogical projecting (Thesis for a Degree Candidate of Pedagogical Sciences)]. Luhansk: Luhanskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. [in Ukrainian]
- Poiasok, T. B. (2014). Akmeolohichni tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnykh ekonomistiv do profesiinoi vzaiemodii. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Pedahohichni nauky* [Acmeological technologies in preparing future economists for professional interaction. *Bulletin of Cherkasy University. Pedagogical sciences*], 24, 102-107. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_2014_24_19. [in Ukrainian]
- Poiasok, T. B. (2011). *Psykhologo-pedahohichna pidhotovka fakhivtsiv vyrobnychoi sfery (na prykladi napriamu pidhotovky "Ekonomika i pidpriemnytstvo")* [Psychological-pedagogical training of specialists in the field of production (on the example of the direction of training "Economics and Entrepreneurship")]. Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian]

- Romanova, H. M. (2010). Andrahohichnyi kontekst pidhotovky maibutnikh vykladachiv ekonomiky do proektuvannia navchalnykh tekhnolohii. *Pedahohichnyi protses : teoriia i praktyka* [Andragogic context of the training of future teachers of the economy to the design of educational technologies. *Pedagogical Process: Theory and Practice*], 3(II), 115-123. [in Ukrainian]
- Romanova, H. (2009). Vymiriuvannia rivniv hotovnosti vykladachiv do proektuvannia navchalnykh tekhnolohii. *Liudynoznavchi studii* [Measuring the readiness of teachers to designing educational technologies. *Human studies studios*], 19, 56-69. [in Ukrainian]
- Romanova, H. (2010). Dydaktychne proektuvannia yak napriam psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky vykladachiv VNZ. *Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut". Filosofii. Psykholohiia. Pedahohika* [Didactic designing as a direction of psychological and pedagogical preparation of teachers of higher educational institutions. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy*], 1(28), 219-223. [in Ukrainian]
- Romanova, H. (2010). Dydaktychni umovy pidhotovky maibutnikh vykladachiv ekonomiky do proektuvannia navchalnykh tekhnolohii. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk "Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru"* [Didactic conditions for the training of future teachers of the economy to the design of educational technologies. *Higher education of Ukraine. Thematic issue "Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space"*], VI(24), 456-465. [in Ukrainian]
- Romanova, H. M. (2010). Kontseptsiiia ta model pidhotovky vykladachiv vyshchykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv do proektuvannia navchalnykh tekhnolohii. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk "Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru"* [Concept and model of training of teachers of higher economic educational institutions for the design of educational technologies. *Higher education of Ukraine. Thematic issue "Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space"*], II(27), 365-372. [in Ukrainian]
- Romanova, H. M. (2009). *Pidhotovka vykladachiv vyshchykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv do proektuvannia navchalnykh tekhnolohii* [Training of teachers of higher economic educational institutions for the design of educational technologies]. Kyiv : KNEU. [in Ukrainian]
- Romanova, H. M. (2015). Proektuvannia osobystisno-rozvyvalnykh tekhnolohii navchannia maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv. In *Kontseptualni zasady profesiinoho rozvytku osobystosti v umovakh evrointehratsiinykh protsesiv* [Designing person-developing technologies for the training of future skilled workers. In *Conceptual Principles of Professional Development of Personality in the Conditions of European Integration Processes*] (p. 225-234). Kyiv : NTU. [in Ukrainian]
- Romanova, H. M. (2014). Proektuvannia tekhnolohii profesiinoho navchannia maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv. *Profesiino-tekhnicna osvita: naukovo-metodychnyi zhurnal* [Designing technologies for vocational training of future skilled workers. *Vocational education: scientific and methodological journal*], 1(62), 47-64. [in Ukrainian]
- Romanova, H. M. (2011). Subiektno-produktyvnyi pidkhid u pidhotovtsi vykladachiv vyshchykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv do proektuvannia navchalnykh tekhnolohii. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*

- [Subjective and productive approach in the training of teachers of higher economic educational institutions for the design of educational technologies. *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko*], 59, 93-97. [in Ukrainian]
- Skopnenko, O. I., Tsymbaliuk, T. V. (Red.) (2006). *Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv: Blyzko 20 tysiach sliv i slovospoluchen* [Modern Dictionary of Foreign Languages: About 20,000 words and phrases]. K. : Dovira. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2013). A. S. Makarenko – osnovopolozhnyk teorii proektuvannia dydaktychnykh system. U V. M. Hrynova (red.). *Materialy Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. "Pedagogika A. S. Makarenka v polikulturnomu osvithnomu prostori", prysviachenoj 125-i richnytsi z dnia narodzhennia A. S. Makarenka (m. Poltava, 12–14 bereznia 2013 r.)* [A. S. Makarenko – founder of the theory of designing didactic systems. In V. M. Hrynova (ed.). *Materials of International Science. conf. "Pedagogy of A. S. Makarenko in the multicultural educational space" devoted to the 125th anniversary of the birth of A. S. Makarenko (Poltava, March 12-14, 2013)*] (p. 163-165). Poltava : PNPU. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2008). Kontseptsiiia proektuvannia dydaktychnoi systemy. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [The concept of designing a didactic system. *The image of a modern educator*], 7-8, 11-15. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2012). Model profesiinoi kompetentnosti vykladacha vyshchoi shkoly. *Naukovi zapysky POIPPO: Modeli kliuchovykh ta profesiinykh kompetentnostei pedahohichnoho pratsivnyka* [Model of professional competence of a teacher of higher education. *Scientific Papers of POIPPO: Models of Key and Professional Competences of a Pedagogical Worker*], 2, 25-33. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2017). Osoblyvosti pobudovy kursiv pidhotovky vykladachiv do proektuvannia systemy dystantsiinoho navchannia. In *Dystantsiina osvita: zabezpechennia dostupnosti ta neperervnoi osvity vprodovzh zhyttia (E-Learning and University Education – 2017) : materialy XLII Mizhnarodnoi nauково-metodychnoi konferentsii (m. Poltava, 9–10 liutoho 2017 roku)* [Features of constructing courses for teacher training for the design of a distance learning system. In *Distance Education: Ensuring Accessibility and Continuing Education Throughout Life (E-Learning and University Education – 2017): Materials of the XIII International Scientific and Methodological Conference (Poltava, February 9-10, 2017)*] (p. 230-232). Poltava : PUET. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. (2006). Pidhotovka vykladachiv do proektuvannia dydaktychnykh system. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity* [Training of teachers for the design of didactic systems. *Pedagogy and psychology of professional education*], 2, 9-23. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. (2009). Pidhotovka vykladachiv do proektuvannia systemy intensyvnoho navchannia. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Pedahohichna* [Teachers' training for the design of an intensive learning system. *Visnyk of Lviv University. Series Pedagogical*], 25(1), 40-47. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2004). *Proektuvannia dydaktychnoi systemy navchalnoho zakladu zghidno vymoh Bolonskoho protsesu. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia slukhachiv kursiv* [Design of the didactic system of the educational institution according to the requirements of the Bologna process. Tutorial for course attendees]. Poltava: RVV PUSKU. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2010). Proektuvannia dydaktychnoi systemy pidhotovky fakhivtsiv na zasadakh Bolonskoho protsesu. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk "Vyshcha*

osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru" [Designing a didactic system of training specialists based on the Bologna Process. *Higher education of Ukraine. Thematic issue "Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space"*], V(23), 291-297. [in Ukrainian]

- Strelnikov, V. Yu. (2005). Proektuvannia dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky na osnovi mizhnarodnykh standartiv ISO 9001. *Zbirnyk naukovykh prats Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka. Seriiia "Pedahohichni nauky"* [Designing of the didactic system for the preparation of bachelors of economics based on international standards ISO 9001. *Collection of scientific works of the Poltava State Pedagogical University named after V. G. Korolenko. Series "Pedagogical Sciences"*], 7(46), 228-238. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2006). Proektuvannia profesiino-oriientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky. *Monohrafiia [Designing a professionally-oriented didactic system for undergraduate economics. Monograph]*. Poltava : RVTs PUSKU. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2013). Rozvytok zapochatkovanoi A. S. Makarenkom teorii proektuvannia dydaktychnykh system. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti* [The development of the theory of designing didactic systems initiated by A. S. Makarenko. *Origins of pedagogical skill*], 12, 300-305. [in Ukrainian]
- Strelnikov, V. Yu. (2007). *Teoretychni zasady proektuvannia profesiino oriientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky* (avtoref. dys. ... d-ra. ped. nauk) [Theoretical principles of designing a professionally oriented didactic system of bachelor economics training (Thesis for a Degree Doctor of Pedagogical Sciences)]. Kyiv : In-t ped. osvity i osvity doroslykh APN Ukrainy. [in Ukrainian]
- Yuryeva, K. A., Tishchenko, O. M. (2014). Kompetentsiia, kompetentnist, mizhkulturna kompetentnist uchytielia: sutnist i zmist. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty* [The sphere of competence, competence, teacher's inter-cultural competence: essence and content. *Means of educational and research work*], 42, 169-182. <http://oaji.net/articles/2014/982-1414764151.pdf> [in Ukrainian]

Лебедик Леся Вікторівна

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та
суспільних наук ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»
вул. Ковалія, 3, Полтава, Україна 36014
ORCID ID 0000-0001-6538-6256
Тел.: +38066-123-88-12
e-mail: lebedyk_lesya@ukr.net

Lebedyk Lesya

Candidate of Pedagogical Sciences
University of Ukoopspilks "Poltava
University of Economics and Trade"
Associate Professor of the Department of
Pedagogy and Social Sciences
Street Kovalia, 3, Poltava, Ukraine 36014
ORCID ID 0000-0001-6538-6256
Тел.: +38066-123-88-12
e-mail: lebedyk_lesya@ukr.net